

Hof Amsterdam slaat bres in gedoogcultuur

Menso Westerouen van Meeteren

Op 20 augustus 2001 overleed Sylvia Millecam op 45-jarige leeftijd aan de gevolgen van (onbehandelde) borstkanker. In de weken en maanden nadien verschenen er in de media berichten dat de bekende comédienne niet de noodzakelijke reguliere behandeling had ondergaan als gevolg van misleidende adviezen en ondeugdelijke behandelingen in het alternatieve circuit. Daarover ontstond beroering en het leidde tot Kamervragen. Een aanvankelijk oriënterend onderzoek door twee regionale inspecties bij twee betrokken artsen verschaftte geen duidelijkheid, waarop Herre Kingma - de toenmalige Inspecteur-Generaal voor de Gezondheidszorg – schrijver dezes de opdracht gaf de gehele zorgverlening te onderzoeken, ongeacht of deze regulier en/of alternatief van aard was geweest.

Het werd een uitgebreid onderzoek; er bleken 28 zorgverleners bij de zorgverlening aan Millecam betrokken te zijn geweest. Dit leidde tot een omvangrijk inspectierapport¹ dat in februari 2004 (helaas door uitlekken naar het NOS-journaal) in de openbaarheid kwam. Op grond van de bevindingen werden door de IGZ tuchtzaken aanhangig gemaakt tegen drie betrokken (alternatief werkende) artsen. Bij Beslissing in hoger beroep van 19 juni 2007 van het Centraal Tuchtcollege is twee artsen blijvend hun artsentitel ontnomen, de derde arts werd een schorsing van een jaar opgelegd. Ook deed de IGZ op grond van haar onderzoeksbevindingen aangifte bij het Openbaar Ministerie tegen zes zorgverleners (artsen en niet-artsen) wegens het vermoeden dat de strafbepalingen van de Wet BIG (art. 96) waren geschonden, respectievelijk dat jegens patiënte een geweldsdelict was gepleegd.

Het Openbaar Ministerie deed er tweeënhalf jaar over om tot het besluit te komen niet te vervolgen, de (summiere) motivering luidde kort samengevat: de patiënte wist wat ze deed en wilde, conform haar zelfbeschikkingsrecht had zij zelf voor een alternatieve behandeling gekozen, haar behandelaars treft geen blaam. De KNMG en de IGZ spraken hun teleurstelling uit en in de media verschenen verontwaardigde reacties. Schrijver dezes – inmiddels niet meer werkzaam als inspecteur, maar nog wel als adviseur van de IGZ bij de zaak betrokken – adviseerde de (nieuwe) inspectieleiding om tegen de sepotbeslissing in beroep te gaan. De IGZ had hoog ingezet bij deze 'voorbeeldcasus', de IGZ had zelf aangifte gedaan bij het OM,

inhoudelijk gaf de casus daar alle aanleiding toe en na tien jaar (te) liberale wetgeving was de gezondheidszorg ermee gebaat dat er grenzen aan het toelaatbare gesteld werden. Op het advies kwam geen reactie, via de media werd kenbaar gemaakt dat een beroep kansloos werd geacht, de oplossing van het probleem diende gezocht te worden in aanscherping van de wet en de sepotbeslissing was in grote zorgvuldigheid tot stand gekomen. In antwoord op Kamervragen verklaarde de minister hetzelfde, namelijk dat ook hij geen enkel argument zag om tegen de sepotbeslissing in beroep te gaan. Daarmee leek de kous af.

Jomanda, één van de betrokken 'zorgverleners', doorbrak de door haarzelf opgelegde zwijgplicht en verscheen triomfantelijk bij Pauw en Witteman in de onjuiste veronderstelling 'dat zij was vrijgesproken'. Als blijk van haar goeddoen meldde zij dat zij recent een poesje dat zeven jaar kreupel was geweest volledig had genezen.

Beklag • Voor de VtdK en schrijver dezes was de kous allerminst af. Gezamenlijk werden de beroepsmogelijkheden onderzocht en besloten werd dat de VtdK 'een Beklag wegens niet-vervolgving' (ex art. 12 van het Wetboek van Strafvordering) ging indienen, naar analogie van wat *Greenpeace* eerder gedaan had. Wegens zijn bekendheid met de zaak werd ook besloten dat schrijver dezes als gemachtigde namens de vereniging zou gaan optreden. Op 4 december 2006 werd het klaagschrift bij het Hof van Amsterdam ingediend (in tweede instantie gesteund door een eigen klaagschrift van de

stichting Skepsis). De IGZ reageerde furieus, het beroep en de betrokkenheid daarbij van een ex-werknemer schoten in het verkeerde keelgat. Dreigende taal, absurde maatregelen en juridisch gebakkelei waren het gevolg. Het bleek een 'blessing in disguise'. De bekende Amsterdamse strafpleiter Cees Korvinus werd ingeschakeld, die 'de ruis rond de zaak Millecam' voortvarend elimineerde en vervolgens besloot zijn inspanningen te continueren voor datgene waar het werkelijk om ging: het beroep.

De zaak werd tijdens twee terechtzittingen van het Gerechtshof behandeld, waar de klagers uitgebreid de gelegenheid kregen 'het Beklag' toe te lichten en de advocaten van de verdachten konden pleiten voor niet-vervolgning. Niet onvermeld mag blijven dat het Hof was samengesteld uit een exquis gezelschap van raadsheeren: een uitmuntende voorzitter die de zittingen met veel tact en kennis van zaken leidde, vergezeld door twee hoogleraren strafrecht. De uitkomst van het beroep bleef uiteraard ongewis, maar de zorgvuldige en goed voorbereide behandeling gaf veel vertrouwen. Duidelijk werd dat door de verstreken tijd sinds het overlijden (lees: de verkwisting van tijd door het OM) er wel eens sprake kon zijn van 'verjaring'; alleen bij de verdenking van een zwaar misdrijf zou dit niet aan de orde zijn. Opmerkelijk was dat de Advocaat-Generaal namens het OM persisteerde bij de sepotbeslissing, zonder überhaupt op het uitgebreide klaagschrift in te gaan. Uit hoofde van de procedure kregen wij voor het eerst inzage in de wijze waarop de sepotbeslissing destijds tot stand was gekomen. Het 'Medisch Expertisecentrum van het OM' had het College van Procureurs-generaal dienaangaande geadviseerd onder het mom van een zorgvuldige behandeling van de zaak. Welgeteld bevatte dit advies 55 onjuistheden! Het schetst een ontluisterend beeld van het niveau van dit 'expertisecentrum', maar aan de andere kant strekte dit broddelwerk tot voordeel: de onjuistheid van de sepotbeslissing etaleerde zichzelf.

Uitspraak • Op 9 april 2008 deed het Hof uitspraak. In een gedegen onderbouwde beslissing wordt het OM gelast twee artsen en het genezend medium Jomanda alsnog te vervolgen. Zoals te verwachten was zijn de mogelijke lichtere misdrijven verjaard (art. 96 Wet BIG en enkelvoudige mishandeling), echter het Hof acht 'zware mishandeling' aannemelijk en dat is niet verjaard. Vlijmscherp maakt het Hof een einde aan de welig tierende (en door het OM omarmde) misvatting: 'alternatief werkende zorgverleners kunnen (be)handelen zoals hen

goeddukt, zij zijn niet verantwoordelijk voor de eventuele schadelijke gevolgen, de patiënt heeft er immers zelf voor gekozen'.

In haar beslissing stelt het Hof, dat het alternatieve genezers niet vrij staat hun patiënten onjuiste of onvolledige gegevens te verstrekken. Zij moeten hen daarentegen 'zo nodig wijzen op de (beperkte) mogelijkheden, effectiviteit en risico's van de diagnose, gebruikte medicijnen of therapie.' Is bovendien de doeltreffendheid van een therapie niet deugdelijk aangetoond, dan hebben zij de verplichting dit duidelijk aan hun patiënten c.q. cliënten bekend te maken. Ook voor Jomanda, als leek, geldt deze plicht omdat zij zich 'voordeed als genezend medium, waar Millecam veel waarde aan hechtte'. Het Hof is van oordeel dat Jomanda, door haar ontkenning van Millecams kanker en het niet doorverwijzen van de actrice naar de reguliere gezondheidszorg, haar zorgplicht ernstig heeft verwaarloosd. Het Hof verwerpt het sepotargument van het OM als zou Millecam op grond van haar zelfbeschikkingsrecht steeds in staat zijn geweest tot een eigen keuze omtrent het al dan niet inschakelen van reguliere artsen, omdat vooral patiënten die te horen krijgen dat zij aan een levensbedreigende ziekte lijden, extra gevoelig zijn voor de geruststelling dat zij niets mankeren. 'Medische adviezen moeten altijd deugdelijk zijn', aldus het vonnis, want 'in die kwetsbare situatie is geen sprake meer van vrije keuze'. Daarmee wordt niet zozeer de principiële vrije keus van de patiënt ingeperkt, het Hof stelt slechts vast dat de patiënt onder de gegeven omstandigheden niet vrij kan kiezen en in zijn keuze afhankelijk is van de zorgverlener.

Voor alle drie de verdachten geldt volgens het Hof 'dat zij, hoewel de diagnose kanker vaststond, Millecam hebben gefaciliteerd in haar ontkenning daarvan. Millecam heeft zich vastgeklampt aan de – valse – hoop die zij haar boden; zij waren ieder getuige van een mede door hen in gang gezet proces waarin een wanhopige patiënte gaandeweg de werkelijkheid meer en meer ontkende. Millecam heeft een voor hen zichtbare lijdensweg moeten doormaken die alleen al uit menselijk oogpunt had moeten nopen tot ingrijpen en die van hen als zorgverleners vergde: 1. het verschaffen van duidelijkheid, 2. de verwijzing naar artsen die wel tot (eventueel palliatieve) behandeling van de gevolgen van borstkanker bereid en in staat waren'. Het Hof ontkent de eigen rol van Sylvia Millecam overigens niet: 'Onmiskenaar heeft Millecam in dit alles een eigen rol gehad. Zij was in haar keuzes vasthoudend. Het gaat evenwel niet aan om als zorgverlener met miskening van de eigen verantwoordelijk-

heid in een ontkenning van de feiten mee te gaan, en de patiënte aldus te laten volharden in een – mede door ieder van hen – in het leven geroepen illusie’.

Het OM moet dus nu gaan vervolgen en de zaak voor de strafrechter brengen. Het roept de vraag op hoe serieus het OM de zaak gaat aanbrengen, nu zij contre coeur tot vervolging gedwongen is. Je mag evenwel van het OM professionaliteit verwachten, temeer daar het Hof ten aanzien van de verdachten ernstige verdenkingen heeft uitgesproken en circumscripied de meelatl voor de strafvervolgingen geformuleerd heeft.

Zelfs indien er vrijspraak volgt, het Amsterdamse Hof heeft op gezaghebbende wijze de grenzen van het toelaatbare van alternatieve zorgverlening aangescherpt en de te lang bestaande (te) liberale gedoogcultuur ingeperkt.

Het is pijnlijk voor de uitvoerende machten in Nederland (en de nabestaanden, niet te vergeten!) dat eerst pas na zovele jaren deze voorbeeldcasus een uitkomst gekregen heeft. Een

Gerechtshof Amsterdam

Menso Westerouen van Meeteren (1948) is oud huisarts en oud Senior-Inspecteur voor de Gezondheidszorg. In opdracht van Herre Kingma gaf hij leiding aan het onderzoek naar de zorgverlening van Sylvia Millecam en schreef samen met mevrouw mr. A. Peters het inspectierapport over de casus. Namens de inspectie deed hij aangifte bij het Openbaar Ministerie en spande tuchtzaken aan. Na zijn vertrek bij de inspectie trad hij als gemachtigde van de VtdK op in het Beklag tegen Niet-vervolging bij het Gerechtshof in Amsterdam waarvan de uitkomst op 9 april 2008 bekend werd. Westerouen van Meeteren werkt parttime als forensisch arts en als adviseur in medisch-juridische aangelegenheden.

uitkomst die niettemin bevredigend en belangwekkend is. De tuchtrechter heeft bepaald dat alternatief werkende artsen zich primair dienen te houden aan de medisch professionele standaard (hetgeen de KNMG als norm heeft overgenomen). De strafrechter heeft bepaald dat alternatieve zorgverleners aanspreekbaar zijn op de gevolgen van hun handelen (of het nalaten ervan), ongeacht de keuze van de patiënt.

De Vereniging tegen de Kwakzalverij heeft met steun van de stichting Skepsis en Cees Korvinus een belangrijke mijlpaal bereikt ten behoeve van haar doelstellingen. Een groot compliment waard! ●

1. ‘De Zorgverlening aan Sylvia Millecam – een voorbeeldcasus’; IGZ 2004